ЧЫЛА ЭЛЛАСЭ ПРОЛЭТАР-ШАМЫЧ, УШНЫЗА!

Лэнин-Сталин паша вэрч кучэдалаш йамдэ лий!

ЙАМДЭ ЛИЙ

1938 ий 8 МАЙ № 23

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН ОРГАНЖЭ

ГАЗЭТ АК: идалыклан 2 т. 16 ыр. пэл ийлан 1 т. 8 ыр.

МЭМНАН ЭЛЫШТЭ ГЫНА ПЭЧАТЬЛАН ЭРЫК

1912 ийын 22 апрэльыштэ (у шот дэнэ 5 майыштэ) „Правда" газэтын пэрвой номэржэ лэктын. Коммунистичэский партий 5 майыштэ ий йэда большэвистский пэчать кэчым палэмдаш пуначалын. Тэний тидэ историчэский кэчым палэмдаш тӱҥалмылан 26 ий тэмэ.

Совэт калык шкэ Сталинский Конституциэшыжэ пэчатьлан эрык манын возэн шындэн. Совэтский власть ийлмэ дэч вара большэвистский пэчать пэш вийан кушкын толын. Газэт лукмаш кугыжан Россий дэнэ таҥастармаштэ 10 кана утла кушкын. Кызыт мэмнан Совэт Ушэмыштэ чылажэ 9250 тӱрлӧ газэт лэктэш.

Коммунистичэский партий национальный рэспублик дэн областьлаштэ газэт дэн литэратур лукмашым вийаҥдышаш вэрч поснак чот тырша. Тидым мэмнан рэспубликыштэ примэр гычат ужаш лийэш. Рэвольуций дэч ожно марий шэмэрлан ик марла газэтат укэ улмаш, а кызыт мэмнан рэспубликыштэ 24 тӱрлӧ газэт лукталтэш. Кугыжан Российыштэ шэмэр йоча-шамыч шкэ газэтышт нэргэн шонэнат кэртын огытыл. Ындэ кудымышо ий марий йочашамычлан „Иамдэ лий" газэт лукталтэш.

Мэмнан Совэт Ушэмыштэ гына научный политичэский, сылнэ, йоча литэратур лукмашым калыкын трэбованьыжэ кӱкшытыш шындымэ.

Капиталист эллаштэ пэчатьлан мэмнан элысэ гай эрыкым нигуштат ужаш ок лий. Фашист кашак газэтым пэтырат, литэратур лукмашым шагалэмдат, кугу ушан йэҥ-шамычын вошмыштым костьорэш йӱлалтат. Фашизм культурым тошка, шэмэр калыкым пычкэмышэш кодаш тӧча. Но тидым шукташ фашизмлан вигунамат ок логал.

Мэмнан большэвистский пэчать тӱҥамбалсэ пролэтариатын вождьшо-шамычын—Лэнин дэн Сталинын—кидышт дэнэ ышталтын, мэмнан пэчатьым коммунистичэский партий, Сталин йолташ вуйлатат. Мэмнан пэчать пӱтынь Совэт калыкын пэчатьшэ, калыклан марксизм-лэнинизм идэйым палэн налашыжэ полша. Садланак мэмнан пэчать кажнэ ийын вийан кушкэш.

Сӱрэтыштэ: Иошкар-Оласэ 5-шэ №-ан тӱҥалтыш школышто тунэмшэ-отличник шамыч.

Овачкинын фотожо.

МАКС МАИН

ТЫЛАНЭТ, ВЭЛИКИЙ СТАЛИН!

Шӱм гыч лэкшэ
Мурым мэжэ мурэна.
Шэргылт кайжэ
Москвашкэ мурына.
Мурат мурым
Куан дэнэ чыланат—
Тыланэт—
Вэликий Сталин!
Моктат тыйым
Акын-шамыч дэн бахши[1]),
Мурат сылнын
Ашуг, мурызо, ширши[2])
Чылаштынат
Илыш чаплэ, йакши[3])
Тидэ илышым
Пуэнат, шӱмбэл Сталин!
Йывырталын
Мура вождьлан Джамбул.
Мэмнан дэнэ
Пытэн йорло, пытэн кул.
Йога илыш
Шуйналт вочшо чылтак
Йул—
Ласка илышым
Кондэнат тый Сталин!

Пуэнат тый
Мэмнан элсэ калыклан
Тунэмаш да
Пашалан да канашлан
Правам. Моктат вождьым
Чыланат садлан—
Чот йӧратымэ
Учитэль, Сталин!

Льотчик-шамыч
Пӱртӱс вий сэҥаш кайат
Гэрой-шамыч
Польус дэнэ мутланат.
Эпронист пароходым
Вӱд пундаш гыч кӱзыкта—
Чылан кумылым нӧлтэт
Тый, Сталин;

Куш ит ончо
Мэмнан илыш пэлэдэш—
Пустыньэш, да
Чодраш, да курыкэш.
Шокшо кэчын,
Йолжо йырым йыр
шуэш—
Шокшо кэчэ,
Ачана—тидэ Сталин!
Пэлэдалтын,
Улан лийын колхознажэ.

Шочыт, кушкыт
Сылнэштылтын оланажэ.
Пэнгыдэмын,
Вийан кушкын чот
элнажэ—
Тыйын вэрчын,
Пэш йӧратымэ Сталин!

Мэмнан элыш
Кэрылтнэжэ шакшэ гад.
Лаштыртэна
Тудым шучкым чыланат.
Пэлэд шого
Моткоч сылнын тый,
элна,
Вӱда тыйын
Эрэ ончык
Сталин!

Илэ, Сталин,
Шуко курмым мэмнан
дэнэ,
Ончэн куштымо
Тыйын куго калык дэнэ,
Эрэ шого
Кэчэ ганьэ чот йолгэн
тый—
Мланнажэ—
Шӱмбэл таҥ тый, Сталин!

[1]) Бахши—Срэдний Азийсэ Мурызо.
[2]) Ширши—Сэвэрный йомакчэ.
[3]) Йакши—Сай.

СОЦИАЛИЗМЫН ВИЙЖЫМ ОНЧЫМАШ

1 май. Москосо Красный площадь оҥзанла койшо калык дэнэ тэмын.

Эр, 10 шагат. Мавзолэйын шола шулдырышкыжо Сталин, Молотов, Каганович, Калинин, Андрэйэв, Чубарь, Микойан, Йэжов, Димитров, Шкирьатов, Швэрник, Угаров, Булганин йолташ-шамыч кӱзат.

Крэмльын Спасский капкажэ гыч СССР оборон нарком Совэт Ушэм маршал К. Е. Ворошилов йолташ имньэ дэнэ кудал лэктэш. Трибуныш кӱзэн ойлаш тӱҥалэш. Присьагым пумыжо годым, 1936 ийыштэ призыватлалтшэ чыла йошкарармэйэц-шамыч тудын почэшыжэ ойлат.

„—Мый трудовой калыкын эргыжэ..." манмэ шэргылтэш.

„Интэрнационал" шокта. Орудийный сальут мӱгралтэ, войэнный парад тӱҥальэ.

Акадэмийыштэ тунэмшэ-шамыч, талэ знатнэ льотчик, морьак, кавалэрист пограничник тулэч молошамыч кайат.

Эрэ у дэч у тэхник дэнэ вооружитлалтшэ орудийшамыч койыт. Тэвэ пӧрт кугытан, но пэш писэ танкшамыч урэмым тэмэн кайат. А нуным калыкын эргыжэ-шамыч виктарат. Сар тӱҥалэш гын, нинэ йэҥ-шамыч шкэ машиныштым ончыко да ончыко виктарат, орудий - шамыч мӱгыраш тӱҥалыт. Тӱньаштэ эн куатан Иошкар армий, совэт калык тушманым вэрэшыжак шалатэн, туржын кышкат.

ОКТЬАБРЬАТ ГРУППЫШТО

Мэмнан школышто кок октьабрьат группо уло. Пэрвой группышто чылажэ 36 октьабрьат,а кокымшо группышто—20. Вожатый-шамыч Пуртова Марусьа дэн Мосунова Ньура уло кумылыштым пыштэн пашам ыштат. Нуно, эн утаракшэ, октьабрьат-шамычын йара жапыштым сайын организоватлэныт. Пэрэмэн годым, заньатьэ дэч варат октьабрьат-шамычым у модыш дэнэ модыктат, у муро-шамычым мурыктат. Тыгак вожатый-шамыч политичэский йодыш - шамыч нэргэн бэсэдым эртарат.

Школэш октьабрьатский уголокым ыштымэ. Уголокышто кок авиамодэль кэча, нуным октьабрьат-шамыч шкэштак ыштэныт.

Сайын тунэмаш кӱлэшым октьабрьат-шамыч пэш раш шинчат. Сайын тунэмышт почэш кодшо-шамычлан полышкалат. Кокымшо класcыштэ Орэхов Альоша эн сайын тунэмэш. Тыгак Польанин Санька, Баришников Фэдьа, Михэйэв Митьа, Баронова Ира, молат Альоша гайак сайын тунэмыт.

Учэник-шамыч октьабрьат-шамычым сай дисциплинан улмыштлан пэш йӧратат. Толашэн коштшо икат укэ. Чыланат мӱкш сэмын ваш-ваш кэлшэн тунэмыт, вэсэлан модыт. Ойлымынат огыл, тыгай йэшыштэ илаш, илышым йӧратэн кушкаш пэш сай.

Фэдьа Смирнов.
Пэктубай кыдалаш школ.

Отрьадна кушкэш

Шэрнур пэлэ кыдалаш школышто тунэммэ ий тӱҥалмэ годым, улыжат 30 пионьэр шотлалтэш ыльэ. Тулэч вара отрьадлаштэ воспитатэльный пашам вийаҥдымэ дэнэ отрьад-шамыч кушкаш тӱҥальыч. Кызыт чылажэ 80 пионьэр уло. Пионьэр пашам интэрэснэ организоватлымэ. Отрьад-шамычын шкэ уголокышт уло. Мэ пионьэр-шамыч, пашанам эшэ сайын шындаш тыршэна.

Соломин Йыван.

170 пионьэр уло

Тэний мэмнан пионьэр отрьад йатыр кушкын. Тунэммэ ий тӱҥалмэ годым 120 пионьэр ыльэ, кызыт 170 пионьэрыш шуын. Отрьад-шамыч шкэ пашатым сайын организоватлэн улыт.

Смирнов Фэдьа.
Пэктубай кыдалаш школ.

Шошо испытаньэ вашэш

Испытаньым куанэн вучэна

Тэнийсэ испытаньэ—ожнысо шучко экзамэн огыл. Совэт школышто испытаньэ годым лӱдмашлан вэр йӧршэшат укэ. Садланак мэ, Оршанкэ район, Вэликополь пэлэ кыдалаш школышто тунэмшэ-шамыч, испытаньым куанэн вучэна. Испытаньыштэ идалык мучко кунар шинчымашым налмынам, образованийлан правам кузэ илышыш пуртэн шогымынам ончыктэн пуэна.

Но испытаньэ дэч огына лӱд манын испытаньылан йамдылалтмашым ӧрдыжкӧ кудалташ нигузэат ок лий. Мэ тидым пэш раш палэна. Мэмнан задачэ тыгай: испытаньылан иктэ коддэ сайын йамдылалташ да сайын сдалташ. Тидэ задачым шукташ мэ вийан пижын улына. Кызыт идалык мучко тунэммым повторитлэна.

Испытаньэ жап шуэш гын, мэ нигунамсэ дэч чот куанэн школыш кайэна да испытаньым вэсэлан эртараш тӱҥалына.

Гэрасимов Саньу.

Макарова Эчулан полшэм

Мый 7-шэ классыштэ сай тунэмшылан шотлалтам. Кумышо чырыкыштэ 13 „отлично“ да 3 „хорошо“ отмэткэм ыльэ. Тэний тунэммэ ийым чыла прэдмэт дэнат отлично пытараш тыршэм.

Вашкэ испытаньэ шуэш. Мый шкэ гына сайын тунэммаш шагал шонэм. Классыштэ чыланат сайын да отлично тунэмышт манын тыршэм. Садланак тэвэ Макарова Эчулан тунэммашыжэ полшаш пижынам. Мӧҥгӧ пумо заданьым шуктымаштэ мо умылдымыжым умылтарэм, полшэм.

Фролов Санья.
Чиркэ пэлэ кыдалаш школ, Пэктубай район.

Активный дэткор лийам

Шоҥго-шамыч дэч чӱчкыдынак тыгай ойым колаш лийэш: „Эх, кузэ уэш йоча лийаш...“, маныт. Нуно йоча годсо илышыштым шарнэн мэмнан кызытсэ илышна дэнэ таҥастарат. Йоча жапыштым мэмнан гайэ пийалан илышыштэ эртарышаш ыльэ манын шонат. Чынак, нуно айдэмэ илышыштэ идэныт мо! Тэвэ мэмнан илыш, вот илыш!

Сӱрэтыштэ: „Йамдэ лий“ газэтын активный дэткоржо, Йошкар-Ола район, Ярбан пэлэ кыдалаш школын 7-шэ классыштэ тунэмшэ Алэксандров Ильа.

Овэчкинын фотожо.

Млэнна, йоча-шамычлан, лӱмынак кэлшышэ газэт, журнал-шамыч лэктын шогат. Шкэнан рэспубликыштак марла йылмэ дэнэ „Йамдэ лий“ газэтна лэктэш.

„Йамдэ лий“ газэтым йатыр ийсэк лудын шогэм, шкэат возэм. Ончыкыжо активный дэткор лийаш шонэм. Млэнна, дэткор-шамычлан, „Йамдэ лий“ газэтыш утларак сай сэрышым колтэн шогаш кӱлэш. Школын, отрьадын, звэнан илышыжым утларак, кэлгынрак ончыктэн шогымаш.

Исакова Палагий.
Косолоп район, Кугу Пумарий пэлэ кыдалаш школ, 7-шэ класс.

Пэш почотный, отвэтствэнный паша

Мый 3-шо классыштэ тунэммэм годымак пырдыж газэтыш возаш тӱҥалым. Тыгэ школ кӧргыштӧ дисциплиным пэҥгыдэмдаш пырдыж газэт гоч чот полшэн шогэнам.

Кодшо ийын „Йамдэ лий“ газэтыш возаш тӱҥалым. Рэдакций мыйым активный дэткорлан шотла. „Йамдэ лий“ газэтыш шкэнан школ илыш гыч шуко замэткым колтэн шогэм. „Йамдэ лий“ рэдакций мланэм кузэ возаш, мом возышаш нэргэн эрэак ончыктэн шога. Мый газэтыштэ адакат сайынрак участвоватлаш тӱҥалаш шонэм. Тидын дэнэ пырльак газэтыш возымо замэткын качэствыжым сайэмдаш тӱҥалам. Вэт большэвистский пэчатыштэ участвоватлымаш—пэш почотный, тунамак пэш отвэтствэнный паша.

Морозов Лэонид.
Ярын пэлэ кыдалаш школ, Морко район.

Сӱрэтыштэ: „Йамдэ лий“ газэтын активный дэткоржо, Оршанкэ район Вэликополь пэлэ кыдалаш школын 6-шо классыштыжэ тунэмшэ Гэрасимов Саньу.

Чуршуковын фотожо.

Мэмнан пырдыж газэтна адакат сайрак лийэш

Тунэммэ ийын пэрвой пэлыштыжэ мэмнан школышто пырдыж газэт сайын лэктын ыш шого. Тудо школ илышым ончыктэн ок мошто ыльэ. Тӱжвал тӱсыжат йоча-шамычым шупшын моштышо, сылнэ лийын огыл. Садланак пырдыж газэтым сайэмдышаш нэргэн погынымашэш йатыр кана ойлышна, кузэ сайэмдаш лиймэ нэргэн каҥашышна.

Сӱрэтыштэ: „Йамдэ лий“ газэтын активный дэткоржо, Цибикнур кыдалаш школын (Йошкар-Ола район) 6 шо классыштэ тунэмшэ Суворов Миша.

Овэчкинын фотожо.

Тыршымына йара ыш эртэ. Пырдыж газэтна ындэ йатыр сайэмын. Уэш ойрэн шогалтымэ рэдактор Сэмьонов Ваньа пырдыж газэтыш чыла йоча-шамычым шупшаш тырша. Кызыт пырдыж газэт шошо испытаньылан йамдылалтмашкэ вийан ушнэн. Адак тушко интэрэсный туштым, шарадым, задачым пуртэн шогэна. Кугу вождь-шамычын шочмо кэчыштым, пашаштым ончыктэн шогэна.

Шэрбаков Йыван.
Ронго район, Шуар-Сола тӱҥалтыш школ 4-шэ класс.

Границэ вэс вэлнэ

Китай войска-шамыч Льансьан олам налыныт

Кок арньа ончыч Йапонский войска-шамыч Сьуйчжоу ӱмбак у наступлэнийым тӱҥалыныт. Тидлан нуно Шанхай гыч, сэвэрный да моло фронтла гыч шуко войскам шупшыныт. Но нунын наступлэнийышт кӱрылтын. Сьуйчжоум налын кэртын огытыл. Тидэ жапыштак Цэнтральный да Сэвэрный Китайыштэ китайский войска дэн партизанский отрӓд-шамыч активнэ дэйствоватлаш тӱҥалыныт. Сэвэрный фронтышто китайский войска-шамыч Льансьан олам шупшын налыныт (Льансьан ола Бэйпин дэч 30 киломэтрлан йуго-западыштыла).

8-шэ народно-рэвольуционный армийын штабыштыжэ тыгай свэдэний уло: шукэртэ огыл 118-шэ йапонский дэвизийын китайский войска-шамыч дэнэ ваш крэдалмаштыжэ 1.000 нарэ салтакым йомдарэн. Китайский войска-шамыч 7 пулэмьотым да шуко войэнный снарӓжэнийым шупшын налыныт.

●●●●

Кружок шкэ пашажым мондэн

Мэмнан школышто СВБ кружокым сэнтьабрь тылзыштак почмо. Почмылан ындэ 5 тылзат эртыш, но заньатий ик канат лийын огыл. Кружок вуйлатышэ Михэйэв Михаил Ильич дэч: "Кунам заньатий лийэш?"—манын йодна да: „Ала кунам ыштышаш, шкат ом шинчэ, моло паша пэш шуко уло“—манэш. Вик каласаш кӱлэш: Михэйэв йолташ СВБ кружок нэргэн ок шоно.

Ал. Пик.
Косолоп район, Кугу Пумарий пэлэ кыдалаш школ.

Англий дэн Италийын кэлшымашышт

Срэдизэмный тэҥгызым такланак огыл тыгэ лӱмдымӧ. Ончыза: тудо тӱньан кум ужашыжэ коклаштэ—Йэвропо, Азий да Африк коклаштэ кийа. Тидэ тэҥгыз гоч Йэвропо гыч Индийыш, Китайыш да Австралийыш эн главный торговый корно-шамыч кайат.

Срэдизэмный тэҥгызыштэ чыла гайак государство-шамычын кораблышт коштыт. Английын кораблыжэ тушто эн шуко. Тидэ тэҥгыз гоч Англий Индий дэн Австралий колонийлажэ дэнэ кылдалт шога.

Срэдизэмный тэҥгызыштэ Францийын шуко кораблыжэ коштэш. Франций Срэдизэмный тэҥгызын йӱдвэл сэрыштыжэ кийа, а тудын колонийжэ-шамыч кэчывал вэл сэр дэн африканский сэрыштэ улыт.

Англий шукэртак Срэдизэмный тэҥгызыштэ оза лийын. Тудо шкэ кидышкыжэ Гибралтарым налын, тудыжо Срэдизэмный тэҥгызыш касвэлын пурымашым пэтырэн шога.

Срэдизэмный тэҥгыз гыч эрвэлыш лэкмэ корным—Суэцкий каналым ыштымэк, Англий Иэгипэтым шкэ кидышкыжэ налын да Суэцкий каналлан оза лийын.

Англичан-шамыч адак Срэдизэмный тэҥгыз покшэлан, Африк дэн Аппэнинский полуостров коклаш, Мальта островэш ик крэпостым ыштэныт.

Пытартыш ийлаштэ Срэдизэмный тэҥгызыш фашистский Италий пурэн.

Италий дэн тудын союзникшэ—фашистский Гэрманий сар нэргэн, йэнгын тэрриторийым шупшын налмэ нэргэн гына шонат. Италий Абиссинийым шупшын налын, Гэрманий — Австрийым, кок захватчик-шамыч Испан калык ӱмбак кэрылтыныт. Нуно чумыр тӱньам уэш шэлэдэн налшаш вэрч кугу сарлан йамдылалтыт.

Тыгай сарым тӱҥалшашлан лийын фашистский государствэ-шамычлан Срэдизэмный тэҥгызэш пэҥгыдэмын шинчашышт кӱлэш. Тужэчын Английым ишэн луктащ альэ тӧр вийан лийын шуашышт кӱлэш. Вэт Абиссиний дэнжат Италий Суэцкий канал гоч вэлэ кылдалтын шога. Англий Итальйанский корабль-шамычым канал гоч колтымым чара гын, Абиссиний Италий дэч ойрла вэлэ.

Абиссинийым налмыжэ дэнэ Италий Срэдизэмный тэҥгызыштэ шкэнжын позицийжым пэҥгыдэмдэн. Абиссинийыштэ Тана йэр уло. Тыжэчын Нил тӱҥалэш, тудыжо Иэгипэт дэн Суданын хлопок пасуштым нӧртэн шога.

Итальйанский фашист-шамычын вуйышт—Муссолини англичан-шамычлан шижтарэн: нуно Суэцкий канал гоч итальйанский судно-шамычлан кошташышт корным пэтырат гын, тудо Тана островэш плотинам ыштэ, вара Нилын вӱдшӧ вэс могырыш йогаш тӱҥалэш. Тунам вара Иэгипэт дэн Суданысэ хлопок пасу вӱд дэч посна кодэш, англичанский тэкстильный фабрик-шамычлан хлопок ок лий.

Тылэч посна, Иэгипэт воктэнэ улшо Ливий колонийыштыжэ Италий пэш кугу армийым колтэн. Тудо кэрэк могай жапыштат Иэгипэт ӱмбак кэрылташ йамдэ.

Срэдизэмный тэҥгызын эн агысыр вэрэшыжэ, Пантэльларий островэш итальйанэц-шамыч Английын Мальтасэ крэпостьшо дэчат кугу крэпостым ыштэныт.

ПИЙАЛ ДЭН КУАНЫМАШ ПАЙРЭМ

ПЭРВОЙ МАЙ—ЙОШКАР-ОЛАШТЭ

1 Май кэчын, шошо пайрэмым пагалымэ сэмын, ийгэчэ поснак ойар, шокшо лийэ. Мардэж лэвын кэчывал вэчын пуалэш. Кэчэ кўшкырак нöлталтмэкэ Йошкар-Олан урэмлажэ дэнэ пайрэм вургэмым чийышэ калык кошташ тўнгальэ. Пионьэр-тунэмшэ - шамыч гын, тачэ поснак сай вургэмым чийэныт, вэсэлан шыргыжыт.

Урэмлаштэ вождь-шамычын портрэтышт койыт. Лозунг дэн плакат-шамычэлыштына илаш сайэ да вэсэла лиймэ нэргэн раш ойлат. Куш ончалат, шинчалан йошкар флаг-шамычын лэвэ пайрам йужышто лойгымышт койэш.

9 час эртымэк оркэстр шоктымо марш почэш Йубилэй площадьыш колонно дэнэ калык погынаш тўнгальэ. Муро йўк ола урэмлам шэргылтара.

11 часлан площадьыш 15 тўжэм нарэ йэнг погынэн шуо.

11 часат 15 минутлан ВКП(б) Обком сэкрэтарь Жаднов йолташ митингым почэш. Тудын „...Митингым почмашэш шотлэна“,—манмэ мутшым калык пэш чот совым кырэн вашлийэш, оркэстр „Интэрнационалым“ шокта. Вара ВЛКСМ Обком лўм дэнэ Рäбчиков йолташ ойлыш. Оласэ пионьэр-шамыч лўм дэнэ пионьэр Новосьолов саламлыш.

— Мэмнан пэш сай тунэммынам ужын йöратымэ вождьна, Сталин йолташ „Отлично, йоча-шамыч!“ манжэ—тэвэ мэ шкэ ончыланна тунэмаш могай задачым шындэна,—Новосьолов кошартыш.

Митинг пытымэнгэ, трибун дэчын „Ура“ кычкырэн колонно дэнэ калык дэмонстрацийыш кайыш. Ончылно знамэносэц-шамыч кайат. Нунын почэш йошкарармэйэц - шамыч, аэроклубын учльотшо, авиамодэлист, пионьэр, пашазэ, служышо, домохозäйкэ студэнт, тунэмшэ-шамыч, молат ошкыл эртат.

Кастэнэ Маргостэатрыштэ спэктакль ончыкталтэ.

Фэдотов Иыван.

Сўратыштэ: Пэрвой май годым эртышэ митингыштэ Йошкар-Оласэ пионьэр-шамыч лўм дэнэ Толя Новосьолов саламла.

Пайрэмна сай эртыш

1 май пайрэм лўмэш 30 апрэльыштэ мэ торжэствэнный засэданьым эртарышна. Туштo Пэрвой Май нэргэн докладым колыштна. Торжэствэнный засэданий дэч вара тунэмшэ-шамычын вийышт дэнэ концэрт ончыкталтэ.

Эрлашыжым, 1 Май кэчын, тўмырнам пэралтэн, ший пучнам пуалтэн, йошкар знамьым кўш нöлтэн моло дэнэ пырльа митингыш кайышна.

1 Май кастэнэ школыштына вэчэр лийэ. Тушан „Пайрэм омо кэчывал мартэн“ пийэсым модын ончыктышна.

Таныгин И. И.

Шэрнур район, Марий-Сола пэлэ кыдалаш школ.

Итальйанский фашист-шамыч Испанийын Балэарский островшо - шамычым налыныт, тыжакын самольот дэн войэнный пароход-шамычлан базым ыштэныт. Франций Гэрманий дэнэ сарым ышташ тўнгалэш гын, салтак-шамычым африканский колонийжэ гыч кондыдэ ок кэрт. Тунам фашист-шамычын Балэарский островлаштэ шогышо самольотышт дэн корабльышт Францийлан салтак-шамычым кондашыжэ эрыкым огыт пу.

Фашистский государствэ-шамыч Гибралтарышкат шуыныт. Испанийыштэ мьатэжник-шамычын шуппшын налмэ мландыштэ — Сэутэштэ, Алхэсирасыштэ да Ла-Линэаштэ — гэрманский дэн итальйанский войэнный инжэньэр - шамыч пэш кугу вийан орудий-шамычым шындэныт. Нуно Гибралтар ўмбак икканаштэ кум могырымат тонн дэнэ бомбо-шамычым кышкаш тўнгалын кэртыт.

Фашистский захватчик-шамыч дэч тынысым аралышашлан да сарым чарышашлан ик корно уло: тынысым йöратышэ - шамычлан иктыш ушнэн, тўньамбалсэ разбойник - шамычлан отпорым пуаш.

Английский лорд дэн фабрикант-шамыч вэс корным ойрэн налыныт. Нуно фашист-шамыч дэнэ договорым ышташ рэшитлэныт. Нуно тыгэ ойлат: мэ фашист-шамыч дэнэ кангашым ыштэна гын, нуно мэмнан ўмбак огыт кэрылт, а вэс эл-шамыч ўмбак кэрылтыт.

Шкэныштын капиталыштым аралышашлан Английын вуйлатышыжэ-шамыч шкэ элын интэрэсшым, калыкын интэрэсшым ужалашат йамдэ улыт. Нунылан капиталист дэн помэщик-шамычлан, фашист-шамыч лишылрак улыт.

„Пионерская правда“ гыч.

Примэрный пионьэр-шамыч

Тошнэр тўнгалтыш школын (Сотнур район) 4-шэ классыштыжэ тунэмшэ-шамыч коклаштэ Ильин Эчук дэн Павлов Иван эн ончылно улыт. Чыла пионьэр-шамычат нуным эн примэрный пионьэрлан шотлат. Кодшо чырыкыштэ Эчук дэн Иван чыла прэдмэт дэнат „отлично“ отмэткым налыныт.

Ильин—Ворошилов лўмэш звэнан звэньэвойжо. Тидэ звэна Сталин лўм звэна дэнэ сорэвноватла. Эчукын звэнасэ пионьэр-шамыч тунэммаштэ сайрак ончыктышым пуаш тўнгалыныт.

Пионьэр-шамыч Эчукым пырдыж газэт рэдакторлан ойрэныт. Ты пашашкат тудо вийан пижын.

Павлов Иван отрьад совэтым вуйлата, рэдколлэгийын члэнжылан шога.

Павлов дэн Ильин каныш жапымат сайын эртарэн моштат. Тунэммаштэ вараш кодшо-шамычым ончыко лукшаш вэрч тыршат, полышым пуэн шогат.

Николайэв А. Н.

Мый опытым ыштэм

Мый тўрлö опытым ыштылаш путырак йöратэм. Тэвэ ик опытэм нэргэн ойлынэм. Кодшо шыжым, моло пакча саскам погэн налмэ годым, йырангэш тэлылан шоганым кодышым. Умбакыжэ тидэ шоган могай лийэш, манын ончаш тўнгальым. Шошым лум кайэн пытымэкэ, шоганым ончышым. Шоган пэнгыдэ, шўнат огыл, нэрымат луктын огыл. Вара тудо шоганым тэлылан погымо шоган дэнэ тангастарышым. Тэлылан погэн налмэ шоганна путырак кочо, шинчавўдымат луктэш. А лум йымалнэ кийшэ шоган—шэрэ да пэш ошо.

Тидэ опытэм дэнэ умбакыжэ мо, кузэ лиймэ нэргэн вэскана увэртэм. А кызыт тудо шоганым адак угыч йырангыш шындэн ончэм: нэрэшкэн кушкаш тўнгалэш, альэ укэ палэн налам.

Загайнов Миклай.

Ронгo район, Руйа-сола пэлэ кыдалаш школ.

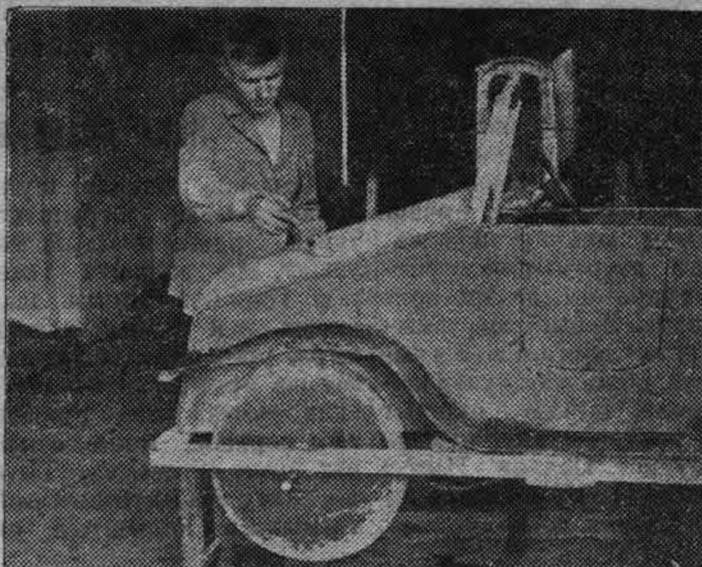

Сўратыштэ: Иошкар-Оласэ йоча-тэхничэский станций пэлэнсэ автомодэльный кружокышто тунэмшэ Ильушин Йурий шкэнжын пэдальный автомобильжым чийалта.

Н. И. Кропиновын фотожо.

КАРЛ МАРКСЫН ШОЧМЫЖЛАН 5 МАЙЫШТЭ 120 ИЙ ТЭМЫН

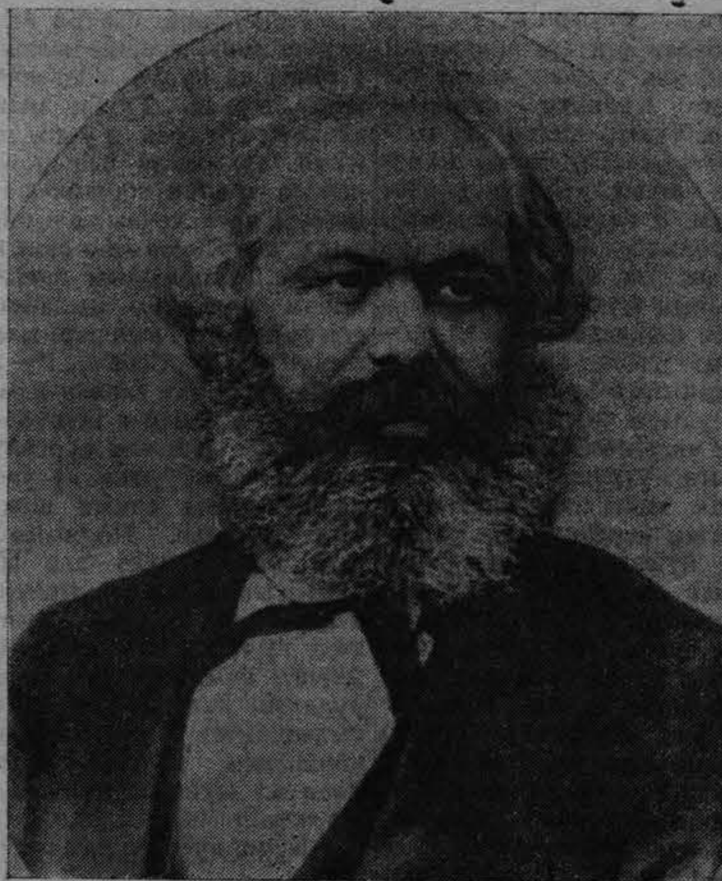

Маркс дэн йоча-шамыч

(П. Лафаргын шарнымашыжэ гыч)

Пэш талэ пролэтарский борэц—Карл Маркс йоча-шамыч дэкэ эн нызылгын относитлэн.

Ўдырыштын шинча ончылнышт тудо йолташ лийын да нуно тудым йалт йолташ сэмын ончэныт. Нуно тудым ачый манын лўмдэн ойлэн огыт ул, а шэмалгырак тўсан да смола гай шэм ўпан да шэм пондашан улмыжлан, Марксым шутко дэнэ „Мавр“ манын лўмдэныт.

Маркс йужгынам чумыр шагат жап шкэ ўдыржö-шамыч дэнэ модын эртарэн. Нуно тэнгызысэ кучэдалмаш нэргэн, кагаз дэнэ ыштымэ корабль флотилийым йўлалтымэ нэргэн шарнат. Нунылан нинэ модыш-шамычым Маркс шкэак ыштэн да вўдан тазыш колтэн, йоча-шамычлан кугу куанымашым ыштэн йўлалтэн.

Рушарньа годым тудлан ўдырышт паша ышташыжэ эрыкым пуэн огытыл—тудо кэчэгут нунын дэнэ пырльа лийын.

Ийгэчэ сай лиймэ годым, чумыр йэшыжэ дэнэ пырльа ола шэнгэк кугу прогулкым ыштэн.

Ўдырыштын изи улмышт годым, тыгай прогулко ыштымаштэ кужу корным кўчыкэмдашлан, Маркс пэш чаплэ, пэш кугу, мучашдымын шуйнышо йомак-шамычым ойлэн. Корнын кужытшылан, кэлштарэн, йомак-шамычым тудо шкэак сочиньатлэн. Йоча-шамыч тудын ойлымыжым колыштын, шкэ нойымыштымат мондэн улыт.

Положэньым лудэш

Марий Кужэр пэлэ кыдалаш школын III классникшэ **Кудрьашов Вачий** сай тунэмшылан шотлалтэш. Общэствэнный пашамат тудо активнэ ышта. Кызыт Кудрьашов ачаж дэнаважлан РСФСР дэн Марий АССР Вэрховный Совэтыш сайлымэ нэргэн Положэньым лудэш.

Ильин Я. И.

Морко район.

Английыштэ йоча-шамычым ындырат

Лондонысо кинотэатрлаштэ 23.000 йоча-шамыч пашам ыштат. Нунын коклa гыч 7 тўжэмжэ арньаштэ 72 час утла пашам ышта. Манчэстьэрысэ кинотэатрлаштэ йоча - шамыч шукыж годым арньаштэ 84 час (кэчэш 14 час) пашам ыштат.

Кинотэатрштэ пашам ыштышэ ик рвэзылан озан служэбный костьумжо изи лийаш тўнгалын. Тунам вара оза тидэ рвэзым паша гыч луктын, тудын олмэш костьумлан кэлшышэ вэс йэнгым налын.

А. Нэвэров

КУЗЭ МЭМНАН ДЭНЭ САР ЛИЙЫН

(Йочан ойлымыжо)

Тидэ йӱдым мый кӱвар ӱмбалан тэнгыл воктэк возым, ала молан малэн ом кэрт. Кийшым - кийшым, адак тушто йолэм лӱгыштэш тӱҥальэ, изиш йӱмэмат шуэш. Вуйэм нӧлталым, а мэмнан пӧртыштӧ, нӧрӧпысӧ гайэ,—нимомат ужаш ок лий. Койкышто авыйын шӱлымыжӧ да пырдыж шэнгалнэ ушкал йыгымэ гына шокта, пуйто пусакыштэ кольа йолжо дэнэ удыра. Мый лӱдым, адакат нэралтэн колтынэм, вуйэмгэ пӱтыралтнэм ыльэ, а тидэ жапыштэ чэркыштэ чаҥым пэрышт, ала кӧ окна йӱмалнэ кычкыральэ. Авый кровать гыч тӧрштэн кынеэльэ, а мый ны илышэ, ны колышо кийэм, йылмэмат огэш савырныл. Тул дэч посна онч.эм, нимомат ом уж. Авый пӧрт мучко курштальыштэш, лампым чӱктэш спичкам кычалэш, а спичкажэ пуйто лӱмынак ала куш йомын.

—Санька, Санька!—манэш авый мыланэм кычкыра—вашкэрак пожалт, эргым мэмнан дэнэ ала мо лийын...

Мый тудын курштальмыжым колам, но кынеэлаш лӱдам, йолэмат чытыраш тӱҥальэ, логарэм пуйто кандра дэнэ шупшын шындэныт. Мый малымаш укэ маннэм, а йӱкэмжэ пуйто шкэмын гайат огыл. Иккана штэ уло пӧрт сургалтэ, окна чытыралтэ, пуйто тудым ала кӧ пэрыш. Чара йолын тӧрштэн кынеэльымат, кычкыраш тӱҥальым:

—Авый! Авый!

Мый тудын кидшым кучынэм, но нигузэат кучэн ом кэрт, тудат мыйын кидэм кучынэжэ, нигузэат кучэн ок кэрт, пӧртыштӧ пэш пычкэмыш, да мэ ышкэжат пэш чот лӱдмына дэнэ нимомат ужын огына ул. Вуйэм дэнэ йанакыш мийэн кэрылтым, авый йолжо дэнэ вэдрам йӧрыктыш, вӱд кӱвар мучко вэльэ. Урэмыштэ пий-шамыч урмыжыт, пырдыж шэнгэлнэ мэмнан ушкал ломыжэш. Кузэ авый спичкам муын лампым чӱктыш, мый йӧршын ом шарнэ, шкэжэ уло могыржгэ чытыра, мыйат тудын воктэнжэ чытырэм. Мыланэм иктаж мом ыштэш кӱлэш, а мом ыштышыжым шкэжат ом палэ. Авый мыйын вуй ӱмбалнэм кычкыра:

—Саньушка, йӧратымэм, сар тӱҥалэш. Куш мэ тый дэнэт куржына!

Мэмнан пакча шэнгалнэ пудэшт кайышат, мыйэ шиждэ изиш лап шинчым. Ончэм—пӧртончыч вигак мэмнан дэк, омсашкэ Праскови йэнгай тувырмэлын куржын толэш, кидшыжэ йытырым кучэн. Тудлан авый ала мом ойлынэжэ ыльэ, а тудо йытыржэ дэнэ солалтэн колтыш.

—Тулым йӧрыктӧ! казак-шамыч пӧрт йэда коштыт...

—Прасковий йэнгай йытыржэ дэнэ лупшкэдылэш, а окнашкэ пуйто волгэнчэ волгалтарыш. Тунам мый адакат чотырак л ӱ д ы м. Авый ушдымыла изи шондыкышто чойн кӧршӧк-шамычым пога, кэчкыжэш, ойгыра, а мый колышо сэмын шогэм. Тудо мыйым шокш гычэм шупшэш, мыланэм сонгыралан кычкырымыла кычкыра: „Санька...!"—а мый вэр гычат тарванэн ом кэрт. Тунам пакча шэнгалнэ адакат пэш чот сургалт кайыш, сола дэнэ кӱтӱзӧ рашкалтылмэ сэмын шокташ тӱҥальэ. Пӧрвыйжӧ мый ыжым палэ—ала кӧ лӱмын ыштылэш шонышым, а варажым тогдайышым, тидэ пычал дэнэ лӱйылдыт! Авый ачыйын ужгажым руалтэн налын чийыш, а кыдышкыжэ пучымышан кӧршӧкым кучэн, тудым мланэм шуйа, а ш к э ж э шорташ гайэ.

—Кучо, кучо, куржаш кӱлэш...

Мый кӧршӧкым нальым, авый койко йӱмач ботинкым, сукыр киндым, йара вэдрам нальэ да коктынат урэмыш куржын лэкна. Тудо савар воктэн шогальэ, мыланэмат пӱгыргаш шӱда. Мыйэ ӱлыкырак пӱгыргэм кӧршӧкэм кид гыч кайэн возэш, нымат ок кой. Ик вэрэ йоҥылыш тошкалын колтэнамат, мӧдӧ вуй гоч мийэн возым, а чойын кӧршэкэм ӧрдышкӧ мийэн возынат, тудым пыкшэ муым, а авыйжэ пычкэмыштэ кычкыра:

—Вашкэрак!... Вашкэрак!...

Мэ тудын дэнэ куржына, мэмнан ваштарэшат куржын толыт. Кӧ имныым кушкыж кудалэш, кӧ ораа дэнэ. Ик вэрыштэ шонго к;ва Липатова кидэшыжэ йумоҥам кучэн куржшыжла мэмнан дэкэ мийэн пэрныш, а шонго Сидыр урэм лукысо пӧрньэ ӱмбалнэ шинчышыжла кычкыра. Батьушки!.. Батьушки!..

Имньэ-шамыч шинчалыт, пычал пудэштылэш, пуйто мэмнан йал ӱмбалнэ чарныдэ волгэнчэ модэш.

—Авый, — манам, — куш мланна куржаш?

А тудо шэнгак ончалдэ куржэш, мыйын йӱкэмат огэш кол. Мэ умбал изурэмыш куржын лэкна, а вэс изурэм гыч кумытын вигак мэмнан ӱмбак кудал толыт. Ы н ы ш т ужманын, мый чашма воктэлан чӱчнэн шинчым авай мыйын чӱчнэн шинчэм шинчэн огылат, умбакэ куржын. Мыйат тудын почэш куржнэм ыльэ, а тидэ жапыштэ изурэмыштэ лӱйлдаш тӱҥальыч да эрэ воктэч эртэ. Вуйыштэм шиждэ ӱпэм шогальэ. Пучымышан кӧршэкэм кучэн шогышэмла шонэм: пуштыт альэ укэ? Ончэм, мэмнан коммунист, Павлов Йыван вигак имньэ ӱмбалнэ шинчышэ салтак дэкэ куржэш,

—мый тудым йӱкшӧ гыч палышым. Павлов пычал дэнэ лӱйэн колтышат, имньэ кок йолын шогалын, млан дэ ӱмбакэ йӧрльӧ, салтакат тудын воктэк камбозо. А мый тудын ӱмбач изурэм гыч куржын колтышым Йэҥгын агунла йыда курптальым-курштальым умбакыжэ куш куржаш, шкэат ом шинчэ. Колам, урэмыштэ адакат лӱйат, ала кӧн пӧртшӧ йӱлаш тӱҥальэ. Сайын ончэм, пуйто мэмнан огыл, а шкаланэмат ом ӱшанэ: ала мэмнан? Идымэш олым воктэлан шинчымат, шортам. Мыланэм пӧрт жалкэ огыл, шӱвалаш вэлэ, тэк йӱлыжӧ; авай ушэшэм возо: салтак-шамыч тудым кучат да лӱмынак лӱйат, вара мый ачый дэчат, авый дэчат посна кодам. Ача коммунистыш огэш возалт ыльэ гын, ала кызытат ила ыльэ. Тудо возалтынат, олашкэ кайэн, тудым корнэш казак-шамыч пуштыныт.

Идымыштэ олым воктэн ш и н ч ы ш ы м - шинчышым, шортым - шортым, изиш куштылгырак лийэ. Йолэм кылмаш тӱҥальэ. Мый мӧҥгыштӧ чийаш мондэнам, чара йолын куржын лэктынам, тушто эша йӱр, пэрвой эркынрак вара эша талынрак почкаш тӱҥальэ. Мый олым йӱмак пурэн возым, кӧршӧкыштӧ пучымыш улмо ушышкэм пурыш да тудым парньа дэнэ удыраш тӱҥальым. Кочкын тэмым, олым ӱмбалнэ шужышо сэмын туртын возым да, шонэм:

„Молан мый пучымышым кочкым?"

Йырым-йыр шып лийэ, нымат ок шокто, пуйто чыланат тидэ вэр гыч кайэн улыт, альэ пылшэм пэтырнэн. Кийэм, а шкэ эрэ шонэм, тӱрлӧ сӱрэт вуйыштэм эрта: колышо ачам шарналтышым, кузэ тудо коммунист лийын, кузэ авай кок коммунистым нӧрӧп ӱмбалан шылтэн, мыйат коммунист улмэмла чучо, мыйын ӱмбак коракшамыч кэрылтыт гын, кутырашат огыт тӱгал, садыгак лӱйат. Шола йолэм туртыктышым, пэл пылышэм дэнэ колыштын шкаланэм ойлэм:

—А кушто ындэ авий? тудын дэнэ мо лийэш?

(Мучаш вэс №-што лийэш).

ЭЛ АРАЛЫМАШЫМ ВИЙАҤДЭ!

Сӱрэтыштэ: Осоавиахим 12-шо лотерэйжылан лукмо плакат. Тидэ плакатым художник А. Бэльский сӱрэтлэн.

Союзфото.

ФАШИЗМ ВАШТАРЭШ! САРЫМ ЫЛЫЖТЫШЭ ВАШТАРЭШ!

Пэрвой Май границэ вэс вэлнэ

Английыштэ

Лондоныштo йӱран, йӱштӧ кэчым ончыдэ дэмонстраций-шамыч моло ийсэ дэч пэнгыдэ лийыныт.

Дэмонстраций - шамыч 6 кугу колонно дэнэ Гайдпарк дэк лишэмыныт. Тушто 150 тӱжэм калык погынэн. Митингыштэ пашазэ - шамыч рэспубликанский Испанийым аралаш выступатлашлан чумыр калыкым ушнаш ӱжыныт.

Францийыштэ

Парижыштэ, Вэнский чодрасэ майовкыш 250 тӱжэм йэн погынэн. Олаштыжат кугу дэмонстраций лийын. Колоннылаштэ испан пашазэ шамычын прэдставительышт лийыныт. Дэмонстрант-шамычын лозунгышт фашизм ваштарэш калык фронтым пэнгыдэмдаш ӱжын.

США-штэ

Ньйу-Йоркышто тэний пэрвоймайский дэмонстраций 30 апрэльыштэ лийын. Тушто 300 тӱжэм йэн лийын.

Дэмонстрант-шамыч лу тӱжэм знамьэ дэн плакатшамычым нумалыныт. Нуно фашизм да сар ваштарэш кучэдалаш ӱжыныт.

Дэмонстрант-шамыч ӱмбалнэ „Интэрнэйшэнэл Уоркэрс Ордэр" пашазэ-шамыч организацийын члэнжэ-шамычын виктарымэ самольот-шамыч эскадрильэ чоҥэштэн коштын.

Чэхословакийыштэ

Прага оласэ Вацлавский площадьысэ пӱтынь ола митингыш 10 час эрлан шӱдӧ тӱжэм утла калык погынэн. Тидэ митинг тӱҥалмэ дэч 1 час ончыч рэспублик площадьыш 20 тӱжэм йэнан коммунистичэский дэмонстраций лийын. Дэмонстрант-шамыч тыгай лозунгым нумалыныт. „Фашизмын кулжо лиймэшкэ, гэрой лийын колаш сайырак". „Эрык вэрч да рэспубликын нэзависимостьшо вэрч". „Фашизм ваштарэш кучэдалшэ калык фронт вэрч".

Испанийыштэ

Барсэлонысо митингыштэ французский пашазэшамычын дэлэгатышт выступатлэныт. Нуно Францийысэ пашазэ-шамыч дэч испанский калыклан шокшо иза-шольо саламым кондэныт. Ик француз йолташ, коммунист Лангйумьйэ ойлэн: „Францийыштэ Испанский рэспублик нэргэн калыкын йӧратэн, ӱшанэн ойлыдымо вэр нигуштат укэ".

* * *

Китайын кажнэ кугу олаштыжэ 1 май кэчын кугу дэмонстраций-шамыч лийэдэныт. Чыла вэрэат иктак гай лозунгым ужаш лийэш улмаш: „Йапонский захватчик-шамыч ваштарэш чылт сэҥымэшкэ кучэдалына!"

Дэмонстраций - шамыч йужный Амэрикын шуко олалаштыжэ, Швэйцарийыштэ, Бэльгийыштэ, Швэцийыштэ, Норвэгийыштэ да моло эллаштат лийыныт.

Нинэ дисциплиным пудыртат

Сэргэйэв Микалэ шуко йоча-шамычын шэрыштым тэмэн. Эрдэнэ школыш толэшат, эрэ толашэн коштэш. Пэрэмэн годым шкэ дэчшэ изи йоча-шамычым кыра, урок годым йоча-шамычын ӧрдыжыштым шургала, ручка дэнэ вуйыштым пэркала, моло сэмынат ӱчым ыштылэш. Тыгэ шкэжат туныктышын ойлымыжым колыштын ок кэрт, моло тунэмшэ-шамычланат мэшайа. Садланак 5-шэ „А" классыштэ тунэмшэ-шамыч Сэргэйэвым огыт йӧратэ.

Адак 7-шэ классыштат дисциплиным пудыртышошамыч улыт. Кудрьавцэв Арсэнийат эрэ шургэн вэлэ коштэш. Урокышто туныктышым ок колышт.

Шӱшпык.

Морко р-н, Кожлайэр школ.

МЭМНАН АДРЭС: Йошкар-Ола, Марий АССР, Совэт пӧрт, 25-шэ №-ан пӧлэм, „Йамдэ лий" рэдакций. Тэлэфон: Совэт пӧртын коммутаторжо, 82-шо №.

Ответственный редактор— К. А. ЛЕНСКИЙ.

Упол. Марлита № А—483.

Йошкар-Ола Маргосиздатын 1-шэ типографийжэ